

Utkast

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om stöd för skolresor

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om stöd för skolresor ändras.

Enligt propositionen begränsas rätten till stöd för skolresor till att gälla studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning. Propositionen hänför sig till regeringens plan för de offentliga finanserna 2025–2028 och de behov av utgiftsanpassningar som följer av den.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2025 och avses bli behandlad i samband med den kompletterande budgetpropositionen.

Den uppskattade nettobesparing som ändringen medför stiger i enlighet med planen för de offentliga finanserna till 8 miljoner euro.

Lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2025.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	3
2.1 Stöd för skolresor	3
2.2 Rätten till stöd för skolresor.....	4
2.3 Beloppet av stöd för skolresor.....	5
2.4 Färd sätt.....	5
3 Målsättning	6
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	6
4.1 De viktigaste förslagen.....	6
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	6
5 Alternativa handlingsvägar	12
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	12
5.2 Stöd till skolresor i de övriga nordiska länderna.....	12
6 Specialmotivering	13
7 Ikraftträdande.....	14
8 Förhållande till budgetpropositionen.....	14
9 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	14
VALITSE KOHDE.....	17
om ändring av lagen om stöd för skolresor	17
VALITSE KOHDE.....	20
VALITSE KOHDE.....	20

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering förbinder sig regeringen till att balansera upp de offentliga finanserna för att säkerställa medborgarnas välfärd och en hållbar ekonomisk utveckling. På grund av det allvarliga läget inom de offentliga finanserna beslutade regeringen vid ramförhandlingarna våren 2024 som en sparåtgärd att rätten till stöd för skolresor slopas för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning.

Bestämmelser om rätten till avgiftsfri utbildning finns i läropliktslagen (1214/2020). Enligt 16 § i läropliktslagen är utbildningen avgiftsfri till utgången av det kalenderår då den studerande fyller 20 år. En studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning är berättigad till läromedel och annat material på det sätt som föreskrivs i läropliktslagen. Dessutom har den studerande rätt till stöd för skolresor utan självriskandel på det sätt som föreskrivs i lagen om stöd för skolresor (48/1997). Rätten till avgiftsfri utbildning fram till 20 års ålder utvidgades den 1 augusti 2021 när läropliktslagen trädde i kraft. Samtidigt ändrades lagen om stöd för skolresor i fråga om utbildning som berättigar till stöd för skolresor och förutsättningarna för beviljande av stödet. Utbildning som berättigar till stöd för skolresor är sådan utbildning som avses i 4 § i läropliktslagen och som är avgiftsfri för den studerande till utgången av det kalenderår då den studerande fyller 20 år.

1.2 Beredning

Propositionen har beretts vid undervisnings- och kulturministeriet. Under beredningen har man samarbetat med Folkpensionsanstalten (nedan FPA).

Utkastet till proposition var på remiss i tjänsten utlåtande.fi under perioden xx xxxx - xx xxxx 2024. Utlåtanden begärdes av sammanlagt xx instanser, och dessutom hade också andra möjlighet att yttra sig om utkastet till proposition. Utlåtande lämnades av ... Remissvaren och beaktandet av dem behandlas i avsnitt YY.

De handlingar och yttranden som hänför sig till beredningen av propositionen är offentligt tillgängliga på adressen: (länk till Statsrådets projektportal).

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Stöd för skolresor

Lagen om stöd för skolresor (48/1997) innehåller bestämmelser om beviljande av stöd för kostnader som föränleds av den dagliga skolresan mellan en studerandes bostad och läroanstalt då den studerande bedriver studier inom den grundläggande utbildningen för vuxna, gymnasiestudier eller yrkesinriktade studier. Detta stöd kallas stöd för skolresor. Syftet med stödet för skolresor är att ersätta kostnader som föränleds av den dagliga skolresan för studerande som bedriver gymnasiestudier eller yrkesinriktade studier. Avsikten är i första hand att ersätta regelbundna resekostnader för studerande som anlitar kollektivtrafik. Stöd kan

dock också betalas för ordnande av skolskjuts eller för användning av egen bil, om det inte finns någon kollektivtrafik som går att anlita. Syftet med stödet är att garantera jämlika studieförutsättningar för studerande som bor i olika kommuner när skolvägen är lång och den medför betydande kostnader.

Stöd för skolresor beviljas för att ersätta kostnader som föranleds av dagliga skolresor mellan en studerandes bostad och läroanstalt. I form av stöd för skolresor ersätts den studerandes resekostnader för de faktiska skolarbetsdagarna eller uppskattade kalkylerade resekostnader. Stöd betalas till exempel inte för sådana resor hem som görs endast under veckoslut. Stöd för skolresor kan beviljas för minst en kalendermånad och högst hela läsåret (1.8–31.7), alltså för 12 kalendermånader.

2.2 Rätten till stöd för skolresor

Berättigad till stöd för skolresor är enligt 2 § i lagen om stöd för skolresor en studerande som är bosatt i Finland och som studerar på heltid i Finland inom gymnasieutbildning på ungdomsstadiet enligt gymnasielagen (629/1998), i yrkesinriktad grundexamensutbildning inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde enligt lagen om yrkesutbildning (630/1998), i utbildning som leder till yrkesexamen enligt lagen om Räddningsinstitutet (607/2006) eller i utbildning som leder till yrkesexamen enligt lagen om Brottsåtgärdsmyndighetens utbildningscentral (1316/2006), i grundläggande utbildning för vuxna samt i utbildning som handleder för examensutbildning.

Utöver ovannämnda utbildningar gäller rätten till stöd för skolresor dessutom en studerande som har rätt till sådan avgiftsfri utbildning som avses i läropliktslagen och som studerar på heltid i Finland i gymnasieutbildning för vuxna enligt gymnasielagen, i utbildning som leder till yrkesexamen enligt 5 § i lagen om yrkesutbildning, i utbildning för läropliktiga enligt 7 a kap. i lagen om fritt bildningsarbete (632/1998) eller utbildning i finska eller svenska för invandrare enligt 5 § 2 mom. i läropliktslagen (1214/2020) eller i utbildning i samiska och samisk kultur som räcker minst en termin och som avses i lagen om Sameområdets utbildningscentral (252/2010). Berättigad till stöd för skolresor är dock inte en studerande som deltar i utbildning som ordnas som distans- eller privatundervisning eller som avgiftsbelagd service eller i läroavtalsutbildning.

I 3 a § i lagen om stöd för skolresor föreskrivs det om begränsningar i fråga om beviljande av stöd för skolresor. Enligt den paragrafen beviljas stöd för skolresor inte en studerande som har möjlighet att bo avgiftsfritt i en bostad som utbildningsanordnaren svarar för, om det inte finns särskilda skäl för att den studerande inte kan ta emot bostaden. Stöd för skolresor beviljas inte heller en studerande som enligt någon annan lag, till exempel handikappservicelagen, får stöd för de kostnader som föranleds av skolresan.

Enligt 3 § i lagen om stöd för skolresor är längden på en skolresa i ena riktningen 7 kilometer för en studerande som är berättigad till avgiftsfri utbildning och 10 kilometer för andra studerande

Rätten till stöd för skolresor är inte beroende av sökandens ålder, inkomster eller skolframgång. Studierna ska dock vara heltidsstudier på det sätt som föreskrivs i lagen om studiestöd (65/1994).

2.3 Beloppet av stöd för skolresor

Bestämmelser om beloppet av stödet för skolresor finns i 5 § i lagen om stöd för skolresor. Beloppet av stödet för skolresor beror på den studerandes skolreskostnader. Resekostnaderna bestäms utifrån om den studerande för sin skolresa använder regiontrafik eller Matkahuoltos trafik som omfattas av ett faktureringsförfarande, skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar, annan kollektivtrafik eller om den studerande använder eget färdstätt. Med regiontrafik avses i stödet för skolresor Waltti-trafiken, Helsingforsregionens trafik (HRT), Tammerforsregionens trafik (Nysse), Åboregionens trafik (Föli) och region+ trafiken.

De som har rätt till avgiftsfri utbildning får stöd för skolresor delvis på andra villkor än andra studerande. De som har rätt till avgiftsfri utbildning har inte någon egen betalningsandel (självrisk) vid uträkningen av resekostnaderna för kollektivtrafik eller de kostnader som orsakas av transport som utbildningsanordnaren har ordnat. För dem som använder egen bil beaktas självriskandelen i resekostnaderna. I princip ersätter systemet på nuvarande prisnivå bilanvändarna för bränslekostnaderna.

Om den studerande inte har rätt till avgiftsfri utbildning, är den studerandes betalningsandel vid fullt stöd 43 euro och 21,50 euro när det är fråga om hälften av det fulla stödet. Stödet för skolresor är en skattefri förmån.

Stöd för skolresor betalas månatligen, beroende på hur den studerande färdas, in på ett konto inom Europeiska unionen som antingen utbildningsanordnaren, biljettförsäljaren, den som upprätthåller ett biljettsystem för kollektivtrafik eller den studerande har uppgett.

För dem som använder regiontrafik mindre än 10 kilometer, Matkahuoltos trafik och annan kollektivtrafik bestäms resekostnaderna enligt biljettpriset. Resekostnaderna enligt eget färdstätt och färdstätt som utbildningsanordnaren ordnar bestäms enligt undervisnings- och kulturministeriets förordning om beräkningsgrunderna för vissa kostnader för skolresor (465/2019). Resekostnaderna räknas ut genom att det pris enligt förordningen som motsvarar antalet kilometer för en skolresa i ena riktningen multipliceras med två, varvid priset per skoldag fås.

2.4 Färdstätt

En förutsättning för beviljande av stöd för skolresor är enligt 3 § i lagen om stöd för skolresor att den studerande utnyttjar kollektivtrafik eller skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar, eller något annat lämpligt eget färdstätt.

År 2023 betalades det sammanlagt 65 337 913 euro i stöd för skolresor till studerande som är berättigade till avgiftsfri utbildning och antalet stödmottagare var 106 621. Den största delen av mottagarna, 33 %, anlidade regiontrafik. Det näst vanligaste var eget färdstätt, det vill säga i praktiken egen bil, som användes av 17,3 % stödmottagarna. Den tredje största gruppen, 15,4 % av mottagarna, använde en kombination av flera färdstätt.

År 2023 betalades det sammanlagt 10 404 840 euro i stöd för skolresor till studerande som inte är berättigade till avgiftsfri utbildning och antalet stödmottagare var 23 637. Andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning har 2023 fått klart mest stöd för skolresor

enligt eget färdstätt. De utgjorde 51,5 % av stödmottagarna. Det näst vanligaste färdstättet var regiontrafik, som användes av 15 % av stödmottagarna. Den tredje största gruppen, 9 %, utgjordes av dem som använde Matkahuolto.

Andelen som använder egen bil är klart större bland de studerande som inte har rätt till avgiftsfri utbildning, medan en klar majoritet av de studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning anlitar regiontrafik.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att som en del av en större helhet av anpassningsåtgärder som beskrivs i regeringsprogrammet bidra till att balansera upp de offentliga finanserna för att säkerställa medborgarnas välfärd och en hållbar ekonomisk utveckling.

Den beräknade nettobesparingen till följd av ändringen av lagen om stöd för skolresor är i enlighet med planen för de offentliga finanserna 8 miljoner euro på årsnivå

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Statsminister Petteri Orpos regering har i planen för de offentliga finanserna 2025–2028 beslutat att rätten till stöd för skolresor ska begränsas till att gälla endast studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning.

Slopandet av rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning förutsätter att lagen om stöd för skolresor ändras. Enligt vad som föreslås ska rätten till stöd för skolresor begränsas till studerande som med stöd av läropliktslagen omfattas av avgiftsfri utbildning. Samtidigt förenhetligas och förtydligas villkoren för stöd för skolresor. En studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning orsakas inte heller i fortsättningen kostnader för skolresor, om skolresans längd i en riktning är minst sju kilometer.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

Slopandet av rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning minskar behovet av anslag för stöd för skolresor. Under moment 29.70.59 Stöd för skolresor har det 2024 reserverats ett anslag på 104,2 miljoner euro.

År 2024 finns det uppskattningsvis 111 000 studerande som får stöd för skolresor, av vilka 99 000 är studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning och 12 000 är andra studerande (Tabell 3). En begränsning av rätten till stöd för skolresor till endast studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning minskar utgifterna för stöd för skolresor med uppskattningsvis 4 miljoner euro under 2025. Studerande som inte har rätt till avgiftsfri utbildning omfattas inte längre 2026 av stödet för skolresor. Detta innebär att de utgifter som föranleds av stöd för skolresor minskar med uppskattningsvis 8 miljoner euro, när cirka 12 000 mottagare av stöd för skolresor faller bort.

I fråga om studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning minskar anslagsbehovet inte, eftersom deras rätt till stöd för skolresor redan i nuläget fortsätter tills de fyller 20 år.

Tabell 1. Begränsning av rätten till stöd för skolresor till studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning

	År 2024		1.8.2025		År 2026	
	Mottagare (uppskattning)	Utgifter (budgetprop.)	Mottagare (uppskattning)	Utgifter	Mottagare	Utgifter
Studerande som omfattas av avgiftsfri utbildning	99 000	96 200 000	99 000	96 200 000	99 000	96 200 000
Studerande i annan utbildning	12 000	8 000 000	7 000	4 000 000	0	0
Sammanlagt	111 000	104 200 000	106 000	100 200 000	99 000	96 200 000
Förändring			-5 000	-4 000 000	-12 000	-8 000 000

4.2.2 Konsekvenser för de studerandes ekonomiska ställning

Slopandet av rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning innebär att uppskattningsvis sammanlagt 12 000 studerande förlorar rätten till stöd för skolresor. Den föreslagna reformen försämrar alltså den ekonomiska ställningen för uppskattningsvis 12 000 studerande. Dessa studerande blir i fortsättningen tvungna att på något annat sätt täcka de kostnader som föranleds av skolresor.

Omkring hälften av dem som förlorar rätten till stöd för skolresor, det vill säga 6 200 studerande, får fortfarande studiestöd med vilket de kan täcka sina skolresekostnader. Av dessa är största delen, cirka 4 300, under 25 år gamla. Antalet studerande över 25 år är cirka 1 900. Största delen av dem studerar vid en yrkesläroanstalt.

Av dem som får studiestöd har ungefär hälften (3 200) fyllt 18 år och bor självständigt och får en studiepenning på 279,38 euro i månaden. Den näststörsta gruppen mottagare av stöd för skolresor utgörs av personer yngre än 20 år som bor hos sin förälder. Dessa är ungefär 1 400 till antalet och de får en studiepenning på i genomsnitt 100 euro i månaden.

De som får studiestöd har dessutom rätt till statsborgen för studielån, vars belopp är 850 euro i månaden för personer som har fyllt 18 år och 400 euro i månaden för personer yngre än 18 år. För myndiga studerande stiger statsborgen för studielån den 1 augusti 2024, vilket innebär att de har mer medel till sitt förfogande trots att rätten till stöd för skolresor slopas. Alla som får studiestöd kan dock inte antas utnyttja möjligheten att lyfta lån. För deras del kan ändringen innebära ett ökat förvärvsarbete. Ett ökat förvärvsarbete kan i sin tur försämra förutsättningarna för heltidsstudier och även förlänga studierna för en del av dem.

Inom gymnasie- eller yrkesutbildning kan en studerande som är yngre än 20 år också få läromaterialstillägg enligt 11 a § (1169/2018) i lagen om studiestöd, om den studerandes föräldrar har låga inkomster. Enligt Fpa:s uppskattning får cirka 6900 studerande läromaterialstillägg.

Det finns uppskattningsvis 5 800 studerande som får stöd för skolresor, men som inte får studiestöd. Till följd av den föreslagna ändringen blir de tvungna att täcka de kostnader som föranleds av skolresor på något annat sätt än med studiestöd. Till denna grupp hör studerande som omfattas av andra förmåner samt i synnerhet på grund av behovsprövningen av studiestödet även studerande som är yngre än 20 år. Föräldrarnas inkomster kan helt och hållet hindra att den studerande får studiestöd när den studerande är yngre än 20 år och bor hos sin förälder. Enligt lagen om underhåll för barn (704/1975) upphör barns rätt att få underhåll av föräldrarna när barnet fyller 18 år, men föräldrarna svarar dock för kostnaderna för barnets utbildning även efter det, om detta prövas skäligt.

Antalet studerande som får studiepenningens försörjningsförhöjning är cirka 1 000 och de får 421,01 euro i studiepenning per månad. Som en del av studiestödet har de rätt till statsborgen för studielån. Också i fråga om dessa studerande är det möjligt att låneperioden av en eller annan orsak inte kan utnyttjas. Detta kan leda till att arbetet ökar. Det är inte lätt för studerande som försörjer barn att kombinera arbete och heltidsstudier. Studerande som försörjer barn kan dock få allmänt bostadsbidrag och familjeförmåner samtidigt som studiestödet.

Konsekvenser enligt läroanstalt

Av de studerande som inte omfattas av avgiftsfri utbildning studerar en klar majoritet vid yrkesinriktade läroanstalter. Av alla mottagare av stöd för skolresor i denna grupp (16-åringar–över 54-åringar) studerar 88,5 % vid en yrkesinriktad läroanstalt.

Eftersom rätten till stöd för skolresor begränsas till studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning, ska de som studerar i utbildning som leder till yrkesinriktad examen enligt lagen om Räddningsinstitutet (607/2006) eller i utbildning som leder till yrkesinriktad examen enligt lagen om Brottsåtgärdsområdets utbildningscentral (1316/2006) inte längre ha rätt till stöd för skolresor. Enligt uppgifter från Fpa fick dessa läroanstalter 2023 stöd för skolresor enligt följande: 39 studerande vid räddningsinstitutet, 17 studerande vid Helsingfors räddningsskola och 9 studerande vid Brottsåtgärdsområdets utbildningscentral. Endast Räddningsinstitutet hade två studerande som var födda 2004 eller senare.

Konsekvenser enligt färd-sätt

Konsekvenserna av slopandet av rätten till stöd för skolresor är inte desamma för alla. Färd-sättet inverkar på hur mycket stöd för skolresor en enskild studerande kan få. Skillnaderna i stöd till enskilda mottagare av stöd för skolresor kan vara betydande. Till exempel kan en 20-årig studerande som studerar för yrkesinriktad grundexamen och som använder egen bil få 290,47 euro per månad i stöd för skolresor för hela månaden, om den studerandes skolväg i ena riktningen är 70 kilometer. Stödet är 70 % av den så kallade taxan. En jämnårig studerande som har möjlighet att anlita Waltti-trafik kan bli tvungen att betala en självriskandel på 43 euro i månaden. För en sådan studerande har reformen inga betydande konsekvenser till följd av de befintliga rabattsystemen för kollektivtrafiken.

Slopandet av rätten till stöd för skolresor får störst konsekvenser för dem som använder eget färd-sätt, alltså egen bil. Användningen av egen bil är klart vanligare bland studerande som inte har rätt till avgiftsfria studier. Användningen av eget färd-sätt är vanlig i synnerhet i de kommuner eller områden utanför stadsregionerna där det finns mindre kollektivtrafik och skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar och där skolresorna är långa.

Den studerande ersätts för resekostnader enligt eget färd-sätt till den del skolresan utgör 100 kilometer i ena riktningen. Resekostnaderna räknas ut genom att det pris enligt undervisnings- och kulturministeriets förordning om beräkningsgrunderna för vissa kostnader för skolresor (465/2019) som motsvarar antalet kilometer för en skolresa i ena riktningen multipliceras med två, varvid priset per skoldag fås.

Ersättningen för användning av egen bil har för en del studerande kunnat vara avgörande vid valet av studieplats. För vissa studerande har rätten till stöd för skolresor kunnat bidra till att den studerande inte har flyttat till studieorten. Slopandet av rätten till stöd för skolresor kan således leda till att en del studerande blir tvungna att flytta till studieorten eller till och med avbryta sina studier. Ändringen kan således även inverka på de studerandes boendebeteende. Om en studerande flyttar till studieorten efter att stödet för skolresor upphört, kan han eller hon få stöd för sina boendekostnader (allmänt bostadsbidrag eller bostadstill-lägg till studiestödet). Således försämras inte de ekonomiska studieförutsättningarna i och med ändringen.

Slopandet av rätten till stöd för skolresor leder till att de studerande som bor långt ifrån studieorten, är fullständigt beroende av användningen av egen bil, saknar reella möjligheter att använda kollektivtrafik eller andra alternativa färd-sätt eller andra transportmedel blir av med stödet för skolresor. Enligt en bedömning från FPA får ungefär 9 400 studerande stöd för skolresor enligt eget färd-sätt. Av dem är cirka 1 620 mellan 15 och 19 år gamla. En del av de studerande som är 15–19 år omfattas inte av avgiftsfriheten på grund av att de inte har hemkommun i Finland. Endast de som har hemkommun i Finland kan omfattas av läro-plikt och avgiftsfri utbildning. Bland dem som inte har hemkommun här kan det till exempel finnas ukrainare. Om dessa studerande får hemkommun här, börjar de därigenom omfattas av avgiftsfri utbildning.

Vid bedömningen av vilka konsekvenser ändringen får för de studerande ska också de befintliga systemen för biljettrabatter inom kollektivtrafiken vägas in. När det stöd för skolresor som betalats av statens medel slopas har studerande som anlitar kollektivtrafik möjlighet till regionala eller lokala biljettrabatter. Slopandet av rätten till stöd för skolresor påverkar således inte alla studerande så att de blir tvungna att betala sina resekostnader till fullt belopp. Redan för närvarande är det så att till exempel i HRT:s trafik kostar säsongsbiljetten 38,90–65,80 euro beroende på bälteszon och den studerandes självrisk är 43 euro. i Nysse-trafiken i Tampere-regionen kostar månadsbiljetten 45 euro

Bättre kollektivtrafikarrangemang än i nuläget och biljettprodukter som subventioneras av kommunerna kan leda till en större användarkrets och därmed också upprätthålla de allmänna verksamhetsförutsättningarna och förutsättningarna för ordnande av busstrafiken. Användningen av kollektivtrafik främjar även trafiksäkerheten och en hållbar utveckling.

4.2.3 Konsekvenser för barn och unga

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59 och 60/1991) ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.

Den föreslagna reformen har konsekvenser för de studerande under 18 år som inte har rätt till avgiftsfri utbildning. År 2023 fanns det enligt uppgifter från FPA 1 460 stycken 16-åriga och 1 281 stycken 17-åriga mottagare av stöd för skolresor som omfattades av annan än avgiftsfri utbildning. Konsekvenserna av ändringen minskar dock av att rätten till avgiftsfri utbildning har utvidgats till att gälla studerande som avslutat sin grundskola våren 2021 eller därefter, alltså i huvudsak unga födda 2004 eller senare. I praktiken innebär detta att rätten till stöd för skolresor efter hösten 2024 omfattar alla de unga som inleder studier på andra stadiet efter grundskolan. Konsekvenserna för minderåriga läropliktiga unga kommer således sannolikt att bli små i framtiden.

Reformen har dessutom konsekvenser för de barn vars vårdnadshavare är studerande som får stöd för skolresor. År 2024 finns det enligt uppgifter från FPA uppskattningsvis cirka 1 000 studerande som får stöd för skolresor och som också får studiestöd genom försörjningsförhöjning. Slopandet av rätten till stöd för skolresor har således konsekvenser för familjens ekonomiska situation och därigenom för de barn som ska försörjas.

Slopandet av rätten till stöd för skolresor kan inte på lång sikt anses ha några avsevärda konsekvenser för de allra yngsta studerandenas ställning. Detta beror på att avgiftsfri utbildning enligt 16 § i läropliktslagen från och med hösten 2024 gäller samtliga elever som går ut grundskolan.

Av de uppskattningsvis 12 000 studerande som förlorar sin rätt till stöd för skolresor avlägger omkring 80 % (9 600 studerande) sin andra examen på andra stadiet, och omfattas därför inte av avgiftsfri utbildning. Av dessa är drygt 6 000 studerande 25 år eller äldre. Det kan antas att de som avlagt en examen och äldre studerande har mer egna medel för att täcka de kostnader som föranleds av skolresor.

Slopandet av rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning kan med stöd av det som anges ovan således inte antas medföra särskilt omfattande eller betydande försämringar i de studerandes ekonomiska ställning.

4.2.4 Konsekvenser för jämställdheten mellan könen

Propositionen har i sig inga konsekvenser för jämställdheten mellan könen, regleringen är neutral i det avseendet.

Enligt uppgifter från FPA var en majoritet av de studerande som inte omfattades av avgiftsfri utbildning kvinnor, cirka 61 %, i april 2024. Granskat även enligt läroanstalt och färdstätt var kvinnorna i majoritet. Granskat enligt åldersgrupp var männen dock i majoritet bland personer under 18 år.

4.2.5 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Skolresestödets förhållande till de grundläggande fri- och rättigheterna

I 16 § i grundlagen föreskrivs om kulturella rättigheter. Enligt 1 mom. i den paragrafen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. I samma moment konstateras också att bestämmelser om läroplikten utfärdas genom lag. Grundlagsutskottet har i sitt betänkande om reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna konstaterat att avgiftsfriheten också avser behövlig skolskjuts (GrUB 25/1994 rd, s. 9).

Jämlikhet

Det föreslagna slopandet av rätten till stöd för skolresor för en viss grupp av studerande bör granskas särskilt med tanke på jämlikheten mellan personer. Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Jämlikhetsbestämmelsen riktar sig också till lagstiftaren. Människor eller grupper av människor kan inte godtyckligt genom lag särbehandlas vare sig positivt eller negativt. Jämlikhetsbestämmelsen kräver ändå inte att alla människor i alla avseenden ska behandlas lika, om inte förhållandena är likadana. Jämlikhetsaspekter spelar en viss roll såväl när människor ges förmåner eller rättigheter genom lag som när de påförs skyldigheter. Å andra sidan är det utmärkande för lagstiftningen att den på grund av ett visst godtagbart samhälleligt intresse behandlar människor olika bland annat för att främja faktisk jämlikhet (RP 309/1993 rd, s. 46, se även GrUU 31/2014 rd, s. 3/I). Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att inga skarpa gränser för lagstiftarens prövning går att läsa ut ur jämlikhetsprincipen när reglering i överensstämmelse med den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas (se till exempel GrUU 67/2014 rd, s. 11/I och GrUU 2/2014 rd, s. 6).

Vid bedömningen av frågan om jämlikhet i anslutning till propositionen är det av betydelse att de studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning och andra studerande redan i nuläget får stöd för skolresor. Till exempel har studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning ingen självriskandel i fråga om resekostnader, till skillnad från andra studerande.

Avgiftsfriheten i utbildningen på andra stadiet har varit i kraft från och med den 1 augusti 2021 när läropliktslagen trädde i kraft. Samtidigt fogades till lagen om stöd för skolresor rätt till stöd för skolresor för dem som har rätt till avgiftsfri utbildning på olika grunder. Jämlikhetssynpunkter i anslutning till utvidgningen av läroplikten och åldersgränserna för

avgiftsfrihet har bedömts i regeringens proposition med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den (173/2020 rd).

Godtagbarhet

Bakgrunden till propositionen är framför allt de sparmål som satts upp för de offentliga finanserna. I förhållande till de allmänna förutsättningar för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna som grundlagsutskottet stakat ut kan syftet att balansera upp de offentliga finanserna för att säkerställa medborgarnas välfärd och en hållbar ekonomisk utveckling anses vara ett godtagbart skäl och ett vägande samhälleligt behov med tanke på systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet.

4.2.6 Konsekvenser för myndigheterna

Slopandet av rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning gör lagstiftningen om beviljande av stöd för skolresor tydligare, ökar stödsystemens begriplighet och snabbar upp behandlingen av ansökningarna, eftersom grunderna för bestämmande av rätten till stöd för skolresor är desamma för alla.

Rätten till stöd för skolresor är efter ändringen bunden till rätten till fri lärdom. Fpa får information om avgiftsfriheten ur Utbildningsstyrelsens läropliktsregister. I registret finns uppgifter om bl.a. den studerandes hemkommun och i och därmed också om rätten till avgiftsfri utbildning.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Med avseende på alternativa lösningar och bedömningen av sådana har man under beredningen noterat att den besparing som eftersträvas med propositionen kan uppnås genom att rätten till stöd för skolresor slopas för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning. Alternativa lösningsmodeller genom vilka en ändring motsvarande de åtgärder som föreslås i propositionen kunde uppnås inom ramen för besparingarna i den offentliga ekonomin skulle förutsätta en mer omfattande granskning av förmånssystemen och bedömning av konsekvenserna av alternativen, och sådana ändringar skulle inte kunna sättas i kraft inom det eftersträvade tidsschemat.

Begränsningen av stödet för skolresor kan för sin del sporra till att fullgöra läroplikten senast vid 20 års ålder. Åldersgränsen på 20 år är med tanke på rätten till stöd för skolresor mer drastisk än åldersgränsen på 18 år, eftersom den gör det möjligt att stödja skolresor i allmänhet under tre läsår när studierna i läropliktsstudierna avslutas när den studerande har fyllt 19 år. En studerande som vid 16 års ålder inleder studier på andra stadiet kan fylla 19 år på varen det tredje läsåret.

5.2 Stöd till skolresor i de övriga nordiska länderna

I de nordiska länderna stöds skolresor förutom i Finland också i Danmark, Sverige och Norge. Ett särdrag hos det stöd för skolresor som tillämpas i Finland är möjligheten att utnyttja olika färdsätt. I Danmark stöds skolresor endast genom ett rabattsystem inom kollektivtrafiken. I Sverige får endast de studerande under 20 år stöd för skolresor som har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen. I Sverige är det elevens hemkommun som står för

kostnaderna för elevens skolresor förutsatt att färdvägen mellan bostaden och skolan är minst sex kilometer. I Norge betalar *Lånekassen* stöd för tre tur- och returesor per år till de personer under 21 år som studerar för examen på andra stadiet och som inte bor hos sina föräldrar. Stödet betalas för resan mellan studieorten och föräldrarnas hem och stödets belopp beror på resans längd.

6 Specialmotivering

2 §. Utbildning som berättigar till stöd för skolresor. Det föreslås att paragrafen ändras så att den endast gäller studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning. Rätten till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning stryks ur paragrafen.

I *1 mom.* föreskrivs det om utbildning som berättigar till stöd för skolresor. Med avvikelse från den gällande lagen är det inte längre nödvändigt att i paragrafen räkna upp de läroanstalter som berättigar till stöd för skolresor, utan i fråga om dem hänvisas det till 4 § i läropliktslagen. Utbildning som berättigar till stöd för skolresor är precis som för närvarande sådan utbildning som avses i 4 § i läropliktslagen och som är avgiftsfri för den studerande till utgången av det kalenderår då den studerande fyller 20 år. Enligt 4 § i läropliktslagen ska läropliktiga efter slutförande av den i lagen om grundläggande utbildning avsedda grundläggande utbildningens lärokurs börja fullgöra gymnasieutbildningens lärokurs enligt gymnasielagen och studentexamen som avläggs som avslutning på gymnasieutbildningen eller yrkesinriktad grundexamen eller yrkesexamen enligt lagen om yrkesutbildning. Läroplikten kan dock fullgöras även i utbildning enligt lagen om utbildning som handleder för examensutbildning, i utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv enligt lagen om yrkesutbildning, i utbildning enligt 7 a kap. i lagen om fritt bildningsarbete i en folkhögskola under högst ett års tid eller i utbildning i samiska och samisk kultur enligt lagen om Sameområdets utbildningscentral som varar minst en termin, om den läropliktiga är same.

Enligt hänvisningsbestämmelsen i 2 mom. föreskrivs det i lagen om studiestöd vilka studier som är heltidsstudier. Bestämmelsen motsvarar 3 mom. i den gällande paragrafen.

Enligt 3 mom. är en studerande som deltar i utbildning som ordnas som distans- eller privatundervisning eller som avgiftsbelagd service eller i läroavtalsutbildning dock inte berättigad till stöd för skolresor. Momentet motsvarar det gällande 4 mom.

3 §. Förutsättningar för beviljande av stöd för skolresor. I paragrafen föreskrivs det om förutsättningarna för beviljande av stöd för skolresor. Paragrafen ändras så att de förutsättningar för beviljande av stöd för skolresor som gäller andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning stryks ur förutsättningarna för beviljande av stöd.

Paragrafens *1 mom.* motsvarar gällande 1 mom.

Det föreslås att *2 mom. 1 punkten* ändras så att skolvägen i ena riktningen ska vara minst sju kilometer. Minimilängden motsvarar det som anges i 4 mom. i den gällande paragrafen. I övrigt motsvarar 1 punkten den gällande 1 punkten. Det föreslås att 2 punkten i det gällande momentet stryks som obehövlig, eftersom den gäller förutsättningarna för beviljande av stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning. Den nya 2 punkten i det föreslagna momentet motsvarar till sitt innehåll 3 punkten i det gällande momentet.

Det föreslagna 3 mom. motsvarar gällande 3 mom.

Det föreslås att 4 mom. i den gällande paragrafen stryks, eftersom bestämmelser om förutsättningarna för beviljande av stöd för skolresor för studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning finns i de föreslagna 1–3 mom.

4 §. Hur resekostnaderna bestäms och räknas ut. I paragrafen föreslås ändringar av teknisk natur till den del det i paragrafen hänvisas till stöd för skolresor för andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning.

Det föreslås att den hänvisning som i 2 mom. görs till 3 § 2 mom. 2 punkten i den gällande lagen stryks.

Det föreslås att den hänvisning som i 4 mom. görs till 3 § 4 mom. i den gällande lagen stryks.

I övrigt motsvarar bestämmelsen gällande reglering.

5 §. Beloppet av stödet för skolresor. I den gällande 5 § föreskrivs det om beloppet av stödet för skolresor och den studerandes betalningsandel. Det föreslås att paragrafen ändras så att allt som föreskrivs om beloppet av stödet för skolresor och den studerandes betalningsandel stryks, eftersom de gäller andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning. Det föreslås således att 1–4 mom. i den gällande paragrafen således stryks som obehövliga. Av dessa tas dock hänvisningen i 3 mom. till de i 4 § 6 mom. avsedda flera separata sträckor på minst fem kilometer in i det återstående 1 mom. Samtidigt föreslås det att paragrafens rubrik ändras så att den motsvarar paragrafens innehåll. I övrigt motsvarar bestämmelsen till sitt innehåll den gällande regleringen.

7 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen om ändring av lagen om stöd för skolresor träder i kraft den 1 augusti 2025.

8 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen hänför sig till den kompletterande budgetpropositionen för 2025 och avses bli behandlad i samband med den.

9 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

I 16 § i grundlagen föreskrivs det om kulturella rättigheter. Enligt 1 mom. i den paragrafen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. I samma moment konstateras också att bestämmelser om läroplikten utfärdas genom lag. Enligt 2 mom. i den paragrafen ska det

allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. Lagstiftningen om stöd för studiestöd och stöd för skolresor tillgodoser för sin del uppdraget i grundlagens 16 § 2 mom. (till exempel GrUU 14/2003 rd och GrUU 26/2013 rd).

I 16 § 3 mom. i grundlagen föreskrivs det om vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet. Grundlagsutskottet har i sitt betänkande om reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUB 25/1994 rd, s. 10) ansett att avgiftsfriheten också avser behövlig skolskjuts och tillräcklig föda. Dessa principer gällande avgiftsfrihet har bekräftats också i grundlagsutskottets färskta utlåtandep Praxis (se till exempel GrUU 20/2007 rd och GrUU 18/2020 rd).

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Jämlikhetsbestämmelsen riktar sig också till lagstiftaren. Människor eller grupper av människor kan inte godtyckligt genom lag särbehandlas vare sig positivt eller negativt. Jämlikhetsbestämmelsen kräver ändå inte att alla människor i alla avseenden ska behandlas lika, om inte förhållandena är likadana. Jämlikhetsaspekter spelar en viss roll såväl när människor ges förmåner eller rättigheter genom lag som när de påförs skyldigheter. Å andra sidan är det utmärkande för lagstiftningen att den på grund av ett visst godtagbart samhälleligt intresse behandlar människor olika bland annat för att främja faktisk jämlikhet (RP 309/1993 rd, s. 46, se även GrUU 31/2014 rd, s. 3/I). Grundlagsutskottet har i sin Praxis ansett att inga skarpa gränser för lagstiftarens prövning går att läsa ut ur jämlikhetsprincipen när reglering i överensstämmelse med den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas (se till exempel GrUU 67/2014 rd, s. 11/I och GrUU 40/2014 rd, s. 6/II).

I denna regeringsproposition föreslås det att stödet för skolresor ändras så att rätten till stödet slopas för dem som inte har rätt till sådan avgiftsfri utbildning som avses i 16 § i läropliktslagen. Till propositionen hänför sig frågor om bedömning av jämlikheten med avseende på ställningen för dem som har rätt till avgiftsfri utbildning och för andra studerande. Den föreslagna ändringen försätter i och med slopandet av rätten till stöd för skolresor läropliktiga och andra än läropliktiga i olika ställning. När det gäller likabehandling är det dock av betydelse att dessa grupper av studerande redan i nuläget får stöd för skolresor delvis på olika grunder. Till exempel har studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning ingen självriskandel i fråga om stödet för skolresor.

Enligt grundlagsutskottets etablerade Praxis kan statsfinansiella sparmål under en lågkonjunktur vara en godtagbar grund för att i viss mån också göra ingrepp i nivån på de grundlagsfästa rättigheterna (se GrUB 25/1994 rd, s. 11/I, och till exempel GrUU 25/2012 rd och GrUU 44/2014 rd). Inte heller då får bestämmelserna sammantaget äventyra tillgodoseendet av en grundläggande fri- och rättighet som tryggas i grundlagen (GrUU 10/2015 rd).

Enligt regeringens uppfattning innehåller den föreslagna lagen inga sådana begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna som innebär att propositionen inte skulle kunna

behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser att den föreslagna lagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Det är dock om det anses behövt motiverat att inhämta grundlagsutskottets utlåtande i ärendet.

Bestämmelser om att andra studerande än de som har rätt till avgiftsfri utbildning inte omfattas av stödet för skolresor utfärdas genom lag och entydigt, och således kan kravet på exakta och noga avgränsade bestämmelser i lag anses bli uppfyllt.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av lagen om stöd för skolresor

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om stöd för skolresor (48/1997) 2 §, 3 §, 4 § 2 och 4 mom. och 5 §, sådana de lyder i lag 1223/2020, som följer:

2 §

Utbildning som berättigar till stöd för skolresor

Berättigad till stöd för skolresor är en studerande som är bosatt i Finland, som har rätt till sådan avgiftsfri utbildning som avses i 16 § i läropliktslagen (1214/2020) och som studerar på heltid i Finland i utbildning som avses i 4 § i den lagen.

Lagen om studiestöd (65/1994) föreskrivs om vilka studier som är heltidsstudier.

Berättigad till stöd för skolresor är dock inte en studerande som deltar i utbildning som ordnas som distans- eller privatundervisning eller som avgiftsbelagd service eller i läroavtalsutbildning.

3 §

Förutsättningar för beviljande av stöd för skolresor

För att stöd för skolresor ska beviljas förutsätts det att skolvägen är lång och att färdvägen är lämpligt och då beaktas de regelbundna resekostnaderna per kalendermånad, den studerandes möjligheter att anlita kollektivtrafik samt huruvida studierna bedrivs i en följd.

Stöd för skolresor beviljas en studerande

- 1) vars skolväg i ena riktningen är minst 7 kilometer,
- 2) som utnyttjar kollektivtrafik eller skolskjuts som utbildningsanordnaren ordnar, eller något annat lämpligt eget färdväg när förutsättningarna enligt 4 a § uppfylls.

En förutsättning för beviljande av stöd för skolresor är dessutom att den studerande per kalendermånad har minst tio dagar som berättigar till stöd för skolresor.

4 §

Hur resekostnaderna bestäms och räknas ut

När en studerande för sin skolresa anlitar kollektivtrafik som tillämpar ett biljett- och avgiftssystem som är gemensamt för de behöriga myndigheter som avses i 181 § i lagen om transportservice (320/2017) bestäms resekostnaderna, oberoende av vad som föreskrivs i 1 mom. i denna paragraf, enligt den sträcka som den studerande utnyttjar denna transport. Resekostnaderna bestäms dock enligt den för den studerande billigaste biljettprodukten för en tid som motsvarar en halv månad eller en månad, när den studerandes skolresa eller enskilda färdsträcka är kortare än 10 kilometer.

Kostnadsersättning för fristående färdsträckor som understiger fem kilometer betalas inte separat. Resekostnaderna för färdsträckorna ersätts dock, om den i 3 § 2 mom. 1 punkten avsedda skolvägen i ena riktningen omfattar fristående färdsträckor som understiger fem kilometer och dessa tillsammans utgör minst fem kilometer.

5 §

Beloppet av stödet för skolresor

Som stöd för skolresor ersätts de kostnader för skolresan som fastställts på det sätt som föreskrivs i 4 §. Om stöd dock beviljas enligt 4 a § i denna lag på basis av eget färdstätt, eller om resekostnaderna föränleds av flera i 4 § 6 mom. avsedda separata sträckor på minst fem kilometer, är stödet 70 procent av det stöd som fastställs på grundval av den förordning av undervisnings- och kulturministeriet som avses i 4 § 5 mom.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 20

Statsminister

Förnamn Efternamn

..minister Förnamn Efternamn

UOMMO

Valitse kohde.
Valitse kohde.

LOUNAS